

Dossier Corruptie

Corruptie is een lastig probleem. Volgens internationale wetgeving mag een bedrijf niet direct of indirect smeergeld of andere 'onrechtmatige voordelen' aanbieden of ontvangen. Toch zult u het veel tegenkomen.

Corruptie benadeelt de concurrentie

Corruptie is een wezenlijk probleem voor veel Nederlandse bedrijven die internationaal opereren. Bedrijven staan onder grote druk om de internationale concurrentie het hoofd te bieden en worden in het buitenland geconfronteerd met complexe problemen. Soms is het door zwak bestuur en verwarrende regelgeving moeilijk om te weten of uw product of transactie aan alle regels voldoet. De verleiding om dan invloedrijke personen in te schakelen om procedures te versnellen en de noodzakelijke handtekeningen te verkrijgen kan dan groot zijn. Het kan zijn dat uw concurrenten zo te werk gaan, maar als Europese ondernemer is het belangrijk dat u zich er van bewust bent welke gevolgen uw acties kunnen hebben.

Corruptie in het buitenland is strafbaar

Sinds 2001 is het strafbaar voor de Nederlandse wet om ambtenaren in het buitenland om te kopen. Dus ook als de corrupte handelingen in het buitenland plaatsvinden. Zo hebben Nederlandse ambtenaren een meldplicht om corruptie bij het Openbaar Ministerie aan te geven. Dit kan leiden tot hoge geldboetes of zelfs gevangenisstraf. Het gaat dan om 'grote' corruptie.

Bij de zogenaamde facilitation payments wordt niet tot vervolging overgegaan. In sommige landen is het gebruikelijk met een kleine vergoeding ervoor te zorgen dat ambtenaren hun werk doen. Deze vorm van omkoping wordt ook wel smeergeld, tempogeld of 'facilitation payment' genoemd. Waar de grens ligt, is in de praktijk niet altijd gemakkelijk vast te stellen. Met het oog daarop heeft het Openbaar Ministerie nieuwe regels voor het vervolgingsbeleid uitgewerkt. Het OM gaat niet snel over tot vervolging als:

- de betaling op generlei wijze een concurrentieverstorend effect heeft;
- het in absolute of relatieve zin slechts om kleine bedragen gaat;
- het alleen gaat om betalingen aan lagere ambtenaren;
- de gift transparant in de administratie van het bedrijf is opgenomen en niet verheimelijkt wordt;
- het initiatief tot de gift uitgegaan is van de buitenlandse ambtenaar.

Wel is het van belang dat het betalen van (kleinere) smeergelden zo veel mogelijk wordt bestreden. In alle gevallen geldt dat corruptie - klein of groot - zoveel mogelijk uit de weg gegaan dient te worden. Hoe u dat kunt doen vindt u onder 'maatregelen' en 'ondernemerstips'.

Internationale verdragen

De [OECD](#) (Nederlands: OESO) vecht wereldwijd tegen omkoping in het internationale bedrijfsleven om ontwikkeling te stimuleren, armoede terug te dringen en het vertrouwen in markt en overheid te versterken. De OESO heeft corruptiebestrijding daarom tot één van haar speerpunten uitgeroepen. In 1997 is het OESO-corruptieverdrag opgesteld.

In de aanbevelingen van de OESO aanbevelingen staat transparantie centraal. Door deze OESO richtlijn op te volgen, draagt u bij aan een beter investeringsklimaat in het land en loopt u geen risico om in aanraking te komen met justitie:

- Direct noch indirect, smeergeld of andere onrechtmatige voordelen aanbieden, toezeggen, geven of eisen teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden;
- Geen ambtenaren of werknemers van zakenrelaties omkopen;
- Beloning van tussenpersonen is redelijk en voor rechtmatige activiteiten (facilitation payments);
- Inzichtelijk en publiek maken van uw strijd tegen omkoping en afpersing;
- Uw personeel bewustmaken van het anticorruptie beleid van het bedrijf;
- Managementbeheersysteem invoeren tegen omkoping en afpersing;
- Geen onwettige donaties geven aan kandidaten voor publieke functies, politieke partijen of andere politieke organisaties.

Voorbeelden van corruptie (vormen)

Een ondernemer die in het buitenland zaken wil doen, kan te maken krijgen met omkopingspraktijken. Dat gaat van verkeersagenten tot ambtenaren die vergunningen moeten afgeven of toegang moeten verlenen tot de top van ministeries. Voorbeelden hiervan zijn:

- Een concurrent die een buitenlandse overheidsopdracht voor uw neus wegkaapt door een minister geld toe te schuiven;
- Een buitenlandse belastingambtenaar die een onjuist maar gunstiger invoertarief voorstelt, mits hij er zelf beter van wordt;

- Een lokale tussenpersoon die aanbiedt een veiligheidscertificaat te 'regelen' zonder de vereiste test van het nieuwe product;
- Een klant die vraagt om betalingen door te sluiten naar zakenrelaties of familie, bijvoorbeeld voor het volgen van een opleiding;
- Belonen van tussenpersonen met snoepreusjes, grote cadeaus, auto's e.d.;
- Een lokale douane beambte die om extra betaling vraagt om bijvoorbeeld lange wachttijden of andere problemen bij de douane te verhelpen. Deze zogenaamde facility payments worden door het bedrijfsleven in veel gevallen als onontkoombaar beschouwd. Grotere bedrijven huren vaak een handelsagent of soortgelijke organisatie in die douanezaken voor hen regelt. Formeel hebben ze dan ook zelf geen problemen, aangezien deze agent alle douane zaken regelt. Gezien de extra kosten is de ervaring dat kleinere bedrijven dergelijke zaken zelf regelen.

In sommige landen, bijvoorbeeld in het Russische zakenleven, komen criminele handelingen, fraude en afpersing voor. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat een lokale overheid de toevoer van elektriciteit en gas aan een bedrijf stop zet om een bedrijf te dwingen een investering te doen in de lokale gemeenschap. Door falende wetgeving is het erg moeilijk en tijdrovend om dit via de officiële weg op te lossen en zullen bedrijven om verdere kosten te voorkomen overgaan tot betalen. Dat een deel van dat geld vervolgens in de zak van ambtenaren verdwijnt, is vaak niet te voorkomen.

Naast de rechtstreekse vraag om geld of om zogeheten 'tempogeld' kan corruptie subtiele vormen aannemen zoals werk geven aan bepaalde personen en contracten gunnen aan bepaalde partijen. Andere voorbeelden om 'de omgeving te managen' zijn 'sponsoring' of 'bijdragen/schenken' aan politieke partijen om gunstige beleidsveranderingen teweeg te brengen of om bijvoorbeeld de kinderen van een hooggeplaatste ambtenaar een buitenlandse studie aan te bieden.

Oorzaken van corruptie

Corruptie ondermijnt de ontwikkeling van een land. Geld en hulpgoederen komen niet op de juiste plaats terecht. Kosten voor projecten zijn onnodig hoog. Zaken doen wordt onaantrekkelijk. De kwaliteit van diensten gaat omlaag. En het overheidsapparaat functioneert slecht. Bestrijding van corruptie is voor ontwikkelingslanden dan ook bittere noodzaak.

Corruptie is een belangrijk sociaal-economische probleem omdat het de ondoorzichtigheid van de economie en van de geldstromen in stand houdt. Sommige bedrijven geven aan dat informele betalingen aan ambtenaren tot 10 procent van hun totale uitgaven bedragen.

In veel landen is het doen van (kleine) betalingen om zaken voor elkaar te krijgen breed geaccepteerd. Men ziet geen alternatieven voor deze betalingen of weigert deze te zien. In veel

landen is corruptie dan ook cultureel diep geworteld. Het zijn landen met een zwak openbaar bestuur, met lage salarissen van overheidspersoneel en weinig toezicht en handhaving. Het is lastig - zeker voor een Nederlands bedrijf - om deze vicieuze cirkel te doorbreken.

Maatregelen tegen corruptie

Corruptie kan aan twee kanten bestreden worden. Bij de ontvangers: de overheden in ontwikkelingslanden. En bij de betalers: vaak westerse bedrijven. Onthoud dat er zonder betaler geen ontvanger is. Daarom enkele maatregelen die ondernemers kunnen nemen ter preventie of die het betalen van smeergeld onaantrekkelijk mogelijk maken:

- Doe goed onderzoek van te voren naar de graad van corruptie als u naar een bepaald land gaat. Neem daarbij contact op met landenmedewerkers van de EVD, de MVO landen dossiers van de EVD en raadpleeg de landeninfo van Transparency International en de [business anti corruption portal](#) (Engels). Let ook op de wet- en regelgeving per land.
- Bij omvangrijke corruptie en omkoping kunt u beter niet meewerken.
- Trek u in het uiterste geval terug uit een land. U bent niet de eerste ondernemer die vanwege corruptie een ander land kiest voor zijn handel of investeringen.
- Breng de nodige verandering teweeg door een andere bedrijfscultuur te introduceren en door corruptie uitdrukkelijk te verbieden. Dit betekent onder andere mensen aannemen vanwege hun capaciteiten en niet omdat ze u worden opgedrongen. Wijs business partners in heldere woorden op de gevaren van corruptie, op uw beleid hierin en laat geen twijfel zien.
- Stel ook een eigen gedragscode en klokkenluidersregeling op. Gebruik daarvoor als startpunt de internationale verdragen (zie OESO richtlijnen) en train uw medewerkers hoe ze hiermee moeten omgaan. Leg sancties op bij overtreding van de gedragscode. Sommige brancheverenigingen hebben een collectieve gedragscode zoals die van de bouwmachines en transportmiddelen (BMWT).
- Informeer bij (Nederlandse) collega-bedrijven hoe zij omgaan met (kleine corruptie). Betrek ook uw branchevereniging en de Nederlandse ambassade en spreek een collectieve aanpak af waardoor u een vuist kunt maken. Stel daarbij ook gezamenlijk een zwarte lijst of zwartboek op van tussenpersonen, instanties en ambtenaren die u beter kunt vermijden.
- Neem zorg voor de omgeving waar uw bedrijf zich vestigt in de vorm van community investment (bijvoorbeeld het neerzetten van een schooltje). Laat zien waar u als bedrijf voor staat in de vorm van strikte interne regels en laat zien hoe uw medewerkers zaken doen en welk gedrag gewenst is. Dit voorbeeldgedrag heeft positief effect en vermindert o.a. uitlokking tot corruptie.
- Neem betalingen altijd zichtbaar op in de boekhouding.

De situatie in Oost Europa is in de laatste jaren aanzienlijk verbeterd. Dit komt mede door de druk die de EU blijft uitoefenen op de nieuwe lidstaten. Als u in aanraking komt met corruptie dan kunt u dat soms melden via een anti-corruptie dienst van de lokale overheid. Zo heeft de Roemeense overheid bijvoorbeeld het [Directoraat-Generaal Anticorruptie](#) opgezet om corruptie aan te pakken.

Landen in Zuid Oost Azië worden bijvoorbeeld geholpen door de Australische regering om de corruptie te bestrijden. Australië leidt hoge lokale ambtenaren op in het bestrijden van corruptie.

Ondernemerstips tegen corruptie

- Ga nooit in op grote corruptie, bijvoorbeeld om daarmee een opdracht te verwerven. Je brengt daarmee het bedrijf direct in gevaar. Corruptie is strafbaar voor de Nederlandse wet.
- Laat kleine corruptie snel naar boven druppelen. Het gaat dan om kleinere bedragen die betaald moeten worden om overheidsdiensten sneller te laten verlopen. Kleine mannetjes kunnen lang moeilijk doen en de boel vertragen. Ga snel de lijn in en oefen veel geduld.
- Vindt medestanders en collega bedrijven om het probleem aan te pakken. Een gezamenlijke aanpak op hoog niveau, bijvoorbeeld met de ambassade, kan een gunstig effect hebben.
- Zoek meer ervaren landgenoten op. Je hoort dan snel wie wel en niet te vertrouwen zijn in het betreffende land en je bouwt een netwerk op. Bovendien kom je te weten welke percentages voor agenten in een bepaald land gebruikelijk zijn.
- Zorg ervoor dat lokale agenten, die bij het werken in buitenland noodzakelijk zijn, een 'legal entity' zijn. Het is belangrijk om te werken met een agent die werkt vanuit een BV vorm. Dan kunnen facturen gestuurd worden en zijn kosten achteraf te verantwoorden.
- Onderzoek het politiek belang van een opdracht voor het desbetreffende land. Wanneer die groot is, kan dat in het voordeel van het bedrijf zijn. Er is dan meer aandacht van de pers waardoor corruptie bemoeilijkt wordt en de lokale politici hebben dan meer belang bij een voorspoedig verloop van het project.
- Probeer de toegevoegde waarde van product of dienst zo exclusief mogelijk te laten zijn. Daarmee voorkomt u dat u wordt uitgespeeld met concurrenten die het kunstje ook kunnen.
- Draag de eigendomsrechten van voertuigen of machines pas over nádat het project voltooid is. Anders kunnen ze de dag na levering verdwenen zijn of oneigenlijk gebruikt worden.
- Hou in de gaten of de goederen die besteld worden functioneel zijn voor de opdracht. Anders kan het gebeuren dat goederen voor privé-gebruik tussen de bestellingen doorglippen. Zo had

een bedrijf de ervaring dat er voor een bepaald project een aantal bedrijfswagens nodig waren maar SUV gespecificeerd werden.

- Sluit overeenkomsten met agenten altijd voor één project af op basis van 'no cure, no pay'. Vaak willen agenten een contract voor een heel land of regio. Vervolgens kom je dan moeilijk van ze af. Stel de contracten dus altijd goed op voor één project volgens Nederlandse recht, waarin de verplichtingen van de agent gespecificeerd staan.
- Buig een corrupte vraag positief om. Het verzoek om de zoon van de opdrachtgever een studiebeurs te geven kan worden omgezet in een lokale in-company training voor de hele staf. Zorg ervoor dat de andere partij kan scoren zonder gezichtsverlies te lijden.
- Buig verzoeken voor politiek getinte sponsoring van een goed doel om in een rechtstreekse donatie aan een lokale NGO die zich met dat onderwerp bezighoudt.
- Wordt in geen geval boos en laat niemand gezichtsverlies lijden. Blijven lachen, niet offensief worden en vriendelijk blijven, zijn essentieel terwijl je rustig en zelfverzekerd aangeeft niet mee te werken aan het corrupte voorstel.
- Vraag de naam van de ambtenaar die u verleidt tot omkoping en stel vervolgens voor om naar zijn of haar leidinggevende te gaan. Doe dat op zo'n manier dat de desbetreffende ambtenaar geen gezichtsverlies lijdt. Bedenk hierbij wel dat wanneer de ambtenaar ermee instemt om naar zijn leidinggevende te gaan, je vervolgens afhankelijk bent van zijn of haar grillen.
- Ook werkt het soms als je een aantal namen van ministers van het gast land kent. In het spel van wel of niet toegeven aan steekpenningen werkt dit in het voordeel van de ondernemer, aangezien de ambtenaar op het vliegveld nooit kan controleren of dit bluff is of niet.
- Zoek als het mogelijk is een vrouwelijke douanier uit, omdat de ervaring leert dat zij minder corrupt zijn en de poging je ertoe te verleiden eerder opgeven.
- Als je bij een douanier of iemand anders in uniform je paspoort of inentingkaart moet laten zien, hou het dan altijd zelf vast en geef het nooit af. Anders krijg je het pas terug tegen betaling.

Ondersteuning van de ambassade

Een ambassade kunt u bij preventie en tegengaan van omkoping helpen. Met het wereldwijde verbod op omkoping willen de landen van de OESO er vooral aan bijdragen de internationale marktwerking en de betrouwbaarheid van de overheid te bevorderen.

Ervaren ondernemers geven aan dat de rol van ambassades cruciaal is. Zij kunnen bedrijven helpen om op integere wijze voet aan de grond te krijgen en voorlichting te geven over waar de

valkuilen en gevaren m.b.t. corruptie. Om corruptie te bestrijden in samenwerking met het bedrijfsleven kunnen de posten de volgende activiteiten ondernemen:

- Voorlichting geven over corruptiebestrijding in het algemeen en corruptie in het land van zakendoen in het bijzonder;
- Assistentie verlenen (bijv. preventief advies en mogelijk démarches) wanneer individuele bedrijven worden geconfronteerd met omkoping;
- Contacten faciliteren tussen ondernemers om samenwerking te bevorderen;
- Samenwerken met andere ambassades en partners om corruptie te voorkomen en een gelijk speelveld voor het internationale bedrijfsleven te bevorderen;
- Vergroten van de kennis onder de medewerkers op de posten.

Meer informatie

www.business-anti-corruption.com

Uitgebreide algemene en landen-specifieke informatie ter ondersteuning van MKB-bedrijven (engels).

<http://www.internationaalondernemen.nl/dossiers/mvo.asp>

Landen-informatie over corruptie en over wet- en regelgeving.

www.oesorichtlijnen.nl

OESO richtlijn over corruptiebestrijding, praktische tools en praktijkvoorbeelden.

<http://www.transparency.org/>

Wereldwijd netwerk dat informatie verzamelt over corruptie met o.a. Corruption Perception Index (CPI) van 180 landen, onderzoeken, ranglijsten, landen- en sectorspecifieke informatie (engels).

<http://www.iccwbo.org/policy/anticorruption/>

International Chamber of Commerce (ICC) anti-corruption richtlijnen tegen omkoping (engels).

http://www.oecd.org/document/21/0,3343,en_2649_34859_2017813_1_1_1_1,00.html

OECD convention combating bribery. Verdragsteksten en rapporten van de landenexamens (engels).

<http://www.worldbank.org/>

Standaard gedragscode voor bedrijven, landeninformatie, zwarte lijst voor aanbestedingen (engels).

<http://www.u4.no/>

Ervaringen (van andere donoren) met corruptiebestrijding (engels).